

ראשית דבר

פרופ' אפרת מורין

הקיץ מגיע ואיתו מידעון נוסף של המחלקה לגאוגרפיה המסכם שנה של פעילות מחלקתית בתחום המחקר וההוראה. תוכלו לקרוא על כנס האגודה הגאוגרפית שאירחנו השנה במחלקתנו ועל אירועים נוספים, על מחקרים ופרסומים חדשים, וכן על שני חברי סגל חדשים שייקלטו במחלקה בשנה הקרובה. במידעון תקראו גם על תלמידינו המצטיינים שזכו בפרסים שונים, על סיורים לחו"ל, על סיור מחלקתי, וכן ברכות ופרידות. תודות למירי שמידע על העיצוב הגרפי של המידעון, לשרה פוקס על העריכה הלשונית ולכל הכותבים והצלמים.

אני מסיימת בקרוב את תפקידי כראש המחלקה, תפקיד שהיה עבורי מאתגר ומעניין, לא תמיד קל, אך עם רגעים לא מעטים של סיפוק. זהו כבוד גדול להיות ראש המחלקה לגאוגרפיה באוניברסיטה העברית, מחלקה עם חוקרים מובילים בתחומם, שיודעים גם להירתם ולהיענות לכל הבקשות שהפניתי אליהם. זכיתי בתמיכה של צוות מנהלי נפלא, שבראשו שלי עמיר, הרכזת שדואגת להכל, מגדול ועד קטן. אני רוצה להודות לה מקרב לב, וכן לכל צוות המזכירות המצוי: שרית אזרן, יעל בר דוד חסון, דליה בר-נחום ואורה אחיטוב (שכבר עזבה אותנו), ולצוות הגאוגרפיה החשובית, החיוני כל כך למחלקה: רותי הררי-קרמר, מיכל קדרון, מירי שמידע, טלי אבירם וכרמית כהן-גלברג.

בקיץ הקרוב ייכנס לתפקיד ראש המחלקה פרופ' דני פלזנשטיין, איש סגל המחלקה מ-1995. דני הוא פרופסור מן המניין במחלקה, שתחומי התעניינותו המרכזיים הם גאוגרפיה כלכלית, מדעי האזור ואקונומטריקה מרחבית. הוא ניהל בעבר את המכון ללימודים עירוניים ואזוריים, והיה המנהל האקדמי של המרכז לגאוגרפיה חישובית. אני מאחלת לדני הצלחה רבה בהובלת המחלקה בשנים הקרובות.

בברכת קיץ טוב ופורה לכל ידידי המחלקה, בוגריה, תלמידיה וחברי הסגל, אפרת מורין, ראש המחלקה היוצאת.

פרופ' דני פלזנשטיין

שנת הלימודים תשע"ז תהיה שנת מעבר למחלקתנו במובנים רבים. אני אחליף את פרופ' אפרת מורין כראש המחלקה; אפרת ופרופ' עמוס פרומקין יעברו למשכנם החדש בגבעת רם. בד בבד יצטרפו אלינו שני אנשי סגל חדשים מחו"ל, ואנו מקבלים את פניהם עם כל הציפיות והתקוות המתלוות לכך. ייתכן שתוכנית הבנייה על הגג של הפקולטה תתממש בתשע"ז, ואז נמצא את עצמנו עוברים למבנה חלופי.

אפרת עוזבת אותנו לאחר שלוש שנים של עבודה מאומצת ויסודית. תרומתה רבה לביצור מעמדה של המחלקה הן במישור המקומי והן במישור הבינלאומי, וכולנו מודים לה על כך. היא משאירה אותנו עם מחלקה שבה מספר תלמידי המוסמך עולה בהתמדה, קורסים חדשים רבים מתווספים לתוכנית ההוראה, ומחקרים רבים ומגוונים מתקיימים בה.

כאמור, נכונים לנו אפוא בשנה הבאה לא מעט אתגרים והזדמנויות. נותר לי רק לאחל בהצלחה לאפרת ולעמוס בדרכם החדשה-ישנה. אני בטוח שדרכינו עוד יצטלבו בעתיד.

דני פלזנשטיין, ראש המחלקה הנכנס.

כנס האגודה הגאוגרפית ומפגש הבוגרים השנתי של המחלקה לגאוגרפיה

המחלקה לגאוגרפיה באוניברסיטה העברית בירושלים אירחה בבית מאירסדורף את הכנס השנתי של האגודה הגאוגרפית הישראלית במהלך חג החנוכה, בימים ראשון-שני, 13-14 בדצמבר 2015. הכנס עמד בסימן השנה ה-90 לפתיחתה של האוניברסיטה העברית וכלל מושב מיוחד לתולדות האוניברסיטה העברית. עוד היו בכנס מושבי מליאה עם הרצאות אורחים מחו"ל (פרופ' Michael Batty מ-University College London ופרופ' יוחנן קושניר מ-Columbia University); מושב מליאה חגיגי בימק"א שנפתח בקונצרט פעמונים; מושבים מקצועיים שהציגו את תחומי המחקר הגאוגרפיים השונים; מושבים של שלחנות עגולים, שבהם נידונו נושאי תכנון, פיתוח עירוני וסביבה שעל סדר היום הציבורי; שלושה סיורים בקמפוס הר הצופים (סיור היסטורי, סיור בגן הבוטני וסיור לדגם הטופוגרפי החדש שבמחלקה לגאוגרפיה); שלוש סדנאות בתחום הגאואינפורמטיקה (אחת מהן העביר פרופ' מוקי חקלאי מ-University College London ותחרות ניווט ספורטיבי. בסך הכל היו בכנס כ-440 משתתפים (אקדמאים, חוקרים, וסטודנטים מכל האוניברסיטאות בארץ; נציגי ציבור, עובדי ציבור ומורים ממערכת החינוך), שהשתתפו ביותר מ-200 הרצאות, שהתקיימו בלמעלה מ-45 מושבים מקבילים במשך שני ימי הכנס. במסגרת הכנס נבחר נשיא חדש לאגודה הגאוגרפית, פרופ' נעם שובל ממחלקתנו.

**יום העיון ומפגש הבוגרים הבא
עתיד להתקיים
בסוף חודש נובמבר 2016**

את הכנס נעל מפגש הבוגרים של המחלקה לגאוגרפיה ובו מושב מליאה שהוקדש לנושא תחבורה ופיתוח ירושלים הרב-תרבותית, עם פאנל שכלל את נדב מירוז, דרור גונן, דלית זילבר, עומאר אל ח'טיב, ושלמה רוזנשטיין. בטקס חגיגי חולקו פרסים ומלגות לסטודנטים מצטיינים של המחלקה ובכלל זה לעוזרי הוראה מצטיינים, פרסי הצטיינות בגאואינפורמטיקה, פרס לזכר פרופ' שלום רייכמן ופרס לזכרו של פרופ' דב ניר.

פרטים נוספים מצויים באתר הכנס <http://ccg.huji.ac.il/conference>

בהזדמנות זו נודה לגופים שתמכו בעריכת הכנס: האוניברסיטה העברית, הפקולטה למדעי החברה, צוות תוכנית אב לתחבורה ירושלים, משרד התחבורה, הרשות הארצית לתחבורה ציבורית, רשות הטבע והגנים, מכון אשכול, מכון פלורסהיימר, מכון טרומן, מרכז צ'ריק, קרן באומן והמרכז ללימודים גרמניים. בנוסף, תודות לגב' נעמי כגן על תמיכתה במפגש הבוגרים.

בוגרים המעוניינים לקחת חלק בארגון בוגרי המחלקה לגאוגרפיה ובניהול פעילויות ארגון הבוגרים מוזמנים ליצור עמנו קשר. sarita@savion.huji.ac.il

אירוע תזות

אירוע זה הוא מפגש שבמרכזו עומדת עבודת התזה, הלא היא עבודת המחקר של תלמיד מוסמך במסלול המחקרי, המתבצעת בהנחיית מרצים מהמחלקה ומהווה חלק עיקרי בלימודי המוסמך במסלול המחקרי. שאלות רבות עולות כאשר סטודנט או סטודנטית שוקלים אם ללמוד במסלול המחקרי: מהו הנושא והמנחה המתאימים, מהן ההשלכות של בחירה במסלול זה, ועוד שאלות רבות. במפגש ניסינו לתת מקום לשאלות ולתשובות בנושא באמצעות שני פאנלים: הראשון של סטודנטים במסלול המחקרי, והשני - של חוקרים. מנחי הפאנלים היו מקרב הסטודנטים והחוקרים, ובמהלך הדיונים הציג כל אחד מהדוברים את נקודת מבטו על הנושא. האירוע היה חגיגי ומעניין, על אף נוכחות דלילה יחסית של הסטודנטים. אנו מקווים שהמפגש אפשר לסטודנטים שהגיעו להבין יותר טוב מה המשמעות של המסלול המחקרי ועבודת התזה.

מחקרים ופרסומים

ד"ר גלעד רוזן /

פעילותן והעדפותיהן של חברות עסקיות בשוק הנדל"ן של טורונטו

ד"ר גלעד רוזן

מרכז העיר של טורונטו (2014)

סוזן פיינסטין (Susan Fainstein) בוחנת בספרה רב-ההשפעה:

The City Builders (1994) את הקשר שבין קבוצות עסקיות לבין פוליטיקה מקומית ולאומית, ומנתחת את תפקידם המכריע של יזמי נדל"ן בפיתוחן של ערי העולם - לונדון וניו יורק - בסוף המאה העשרים. אותן קואליציות פיתוח עירוניות ידועות כמקדמות בעיקר את האינטרסים של המגזר הפרטי ושל אליטות פוליטיות מקומיות באמצעות פיתוח מחדש של מרכזי הערים.

תהליכי התחדשות עירוניים אכן משנים במהירות את אופיים של מרכזי ערים פוסט-תעשייתיות, והופכים אותם ממקום

עבודתי זיהתה את שחקני המפתח בתעשייה ואפיינה את אסטרטגיות הפיתוח שלהם, את העדפות המיקום של מיזמיהם, ואת המניעים והסיבות העיקריות שגרמו להם לפעול. במחקר נמצאה שונות גדולה בין היזמים, שבאה לידי ביטוי במבנה תאגידי שונה - עסקים משפחתיים, חברות מקומיות, וחברות רב לאומיות; בהתמקדות בנתחי שוק מגוונים - כך, למשל, יזמים שהעדיפו פרויקטים קטנים לעומת שכונות ענק בנות אלפי יחידות, פיתוח מגורים לקבוצות חברתיות שונות, מספר הדירות שנבנה למטרת מכירה לעומת דירות הנותרות בחברה לצרכי שכירות ארוכת טווח, ועוד. נקודה מרכזית שעלתה היא השונות במוטיבציה שמניעה את הפיתוח. שונות זו נעה בין מוטיבציות למקסום רווחים כלכליים לבין השאיפה לשלב בין פיתוח עירוני לבין רווח כלכלי ומטרות חברתיות, כגון שדרוג תשתיות עירוניות, הקמת פארקים ציבוריים, פיתוח דיור בר-השגה וכדומה.

משכנם של מפעלי ייצור לשווקי נדל"ן תוססים ולמקומות בילוי מבוקשים. ההתייחסות לאותם יזמי נדל"ן בספרות האקדמית כאל קבוצה הומוגנית של שחקנים הפועלת באופן דומה במטרה למקסם רווחים נראתה לי תמוהה, שהרי ביסודות הגאוגרפיה אנו לומדים ומלמדים את תלמידינו על השונות בין מקומות ועל חשיבות ההקשרים המקומיים בבחינתן של מגמות גלובליות. זו הייתה נקודת הפתיחה של עבודתי, שבחנה את פעילותן והעדפותיהן של חברות עסקיות מרכזיות בשוק הנדל"ן של טורונטו. בניגוד לעבודות קודמות, שהתמקדו לרוב בפיתוח של נדל"ן לצרכי משרדים ומסחר, או בפיתוח יחידות מגורים צמודות קרקע, התמקד מחקר זה ביזמים מתחום המגורים המתמחים בפיתוח של בנייני דירות משותפים רבי קומות המוכרים כ- *Condominiums*.

פרופ' נעם שובל / מדדה בזמן אמת של חוויות סובייקטיביות ואובייקטיביות של תיירים בזמן ובמרחב

פרופ' נעם שובל

בתחילת שנת הלימודים האקדמית התשע"ו החל פרויקט מחקר במימון הקרן הלאומית למדע (ISF) בראשותו של פרופ' נעם שובל. בפרויקט הזה משלבים שימוש בטלפונים חכמים ובסנסורים המודדים פעילות פיזיולוגית בקרב המשתתפים, כדי לנסות ולהשוות בין החוויות המדווחות על ידי תיירים המבקרים בירושלים לבין התגובות הפיזיולוגיות הנמדדות ישירות מגופם על ידי סנסורים שונים. עוזר המחקר במחקר זה הוא מר יונתן שוימר הלומד במחלקה לגאוגרפיה ובמחלקה לפסיכולוגיה. המחקר נעשה בשיתוף עם פרופ' מאיה תמיר מהמחלקה לפסיכולוגיה המתמחה בנושאים של ויסות רגשות. השימוש בטלפונים חכמים במחקר מאפשר רישום מדויק של מיקום הנבדקים בזמן ובמרחב הודות למגוון של שיטות איתור המצויות בהם (כגון GPS, מיקום על ידי WIFI וכיו"ב). נוסף על כך הם גם מאפשרים

'הקפצה' של שאלונים בזמן אמת, בהתאם למיקום במרחב של המשתתף, בזכות אפליקציית *SensoMeter* לטלפונים חכמים, שפותחה כבר במסגרת פרויקט *DESURBS*, שמומן על ידי האיחוד האירופאי, ובו היו שותפים פרופ' דני פלזנשטיין וד"ר עמית בירנבוים. מבין המדדים הפיזיולוגיים נמדדת גם המוליכות העורית המאפשרת לבחון עוצמת רגשות. המשתתפים ממלאים שאלונים ומציירים מפות מנטליות לפני הביקור בירושלים ואחריו. היתרון של מחקר זה על פני מחקרים קודמים הוא העובדה שמדידת המוליכות העורית נעשית בעיר עצמה ובמקומות שהתייר מבקר בהם ולא רק במעבדת המחקר, וכן העובדה שמיקום התייר בזמן ובמרחב ידוע עד לרמה של שניות מעטות ומטרים אחדים וכך אפשר לשייך ביטויים רגשיים שונים (אובייקטיביים וסובייקטיביים) לאתרים ולמקומות ספציפיים, ללא החסרונות המובנים של איסוף הנתונים בדיעבד בסוף היום, כפי שהיה נהוג ברוב המחקרים בנושא זה עד כה.

פרופ' דני פלזנשטיין /

הגברת עמידות עירונית למצבי אסון: פיתוח מודל דינמי-אינטגרטיבי לניהול מצבי-חירום וניתוח סוציו-אקונומי של השפעותיהם

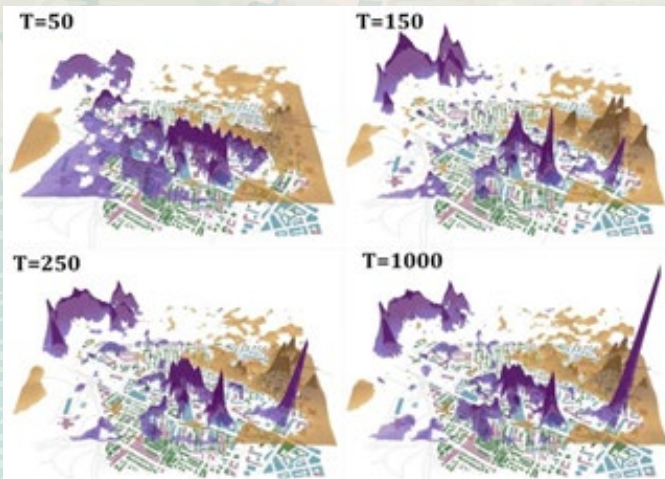

פרופ' דני פלזנשטיין

השאפה היא כי החיבור בין שתי קבוצות המחקר יוליד סדרה של כלים אופרטיביים להתמודדות עם אסונות בטווח הקצר והארוך. בטווח הקצר מדובר במודלים של פינוי, הערכת נזקים ואומדן רמת הפגיעות של האוכלוסייה הנחשפת לאירוע. בטווח הארוך מדובר בכלים שיסייעו לאמוד את השינויים בשימושי קרקע ואוכלוסייה הצפויים לאורך זמן, את שיווי המשקל החדש של המערכת העירונית ויציבותו, את ההשפעות הדיפרנציאליות של האסון על קבוצות אוכלוסייה ואת השינויים הנובעים מכך על התפלגות הכנסות ושווי נכסים. בשלב האחרון מטרת הפרויקט היא להנגיש את הכלים

פרויקט המחקר מומן על ידי קרן מחקר יפן-ישראל, מיסודם של סוכנות המדע והטכנולוגיה של יפן (JST) ומשרד המדע, הטכנולוגיה והחלל (MOST) של ישראל. מטרת המחקר היא פיתוח מודל אינטגרטיבי שיעזור לערים להתמודד עם אירוע קיצון, אסונות טבע ואסונות הנגרמות בידי אדם. כדי להשיג את המטרה יש לרתום יכולות בחזית הידע בתחומי הניתוח המרחבי והעיבוד הממ"גי.

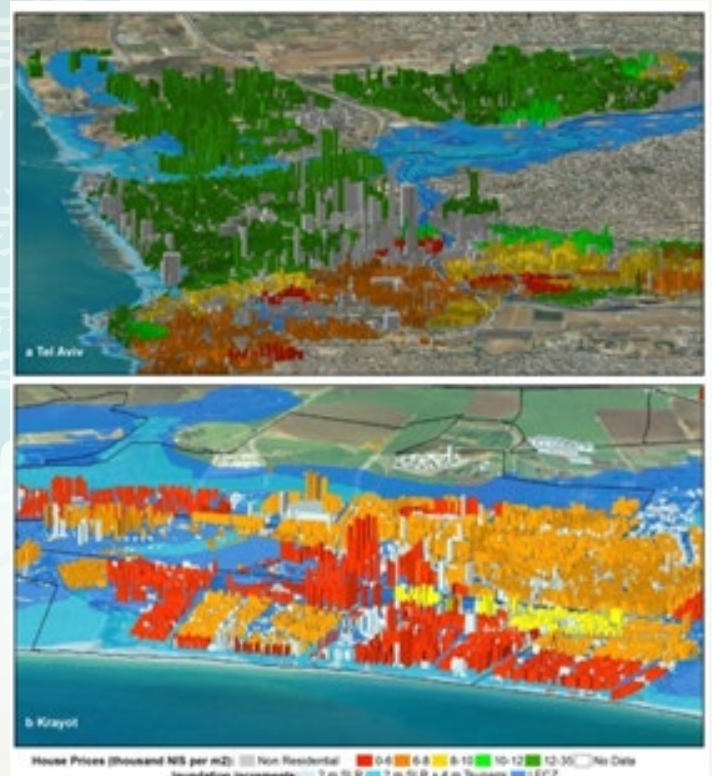
העבודה מתחלקת בין שתי קבוצות מחקר. הקבוצה היפנית מורכבת מאנשי גאומטיקה וחישה מרחוק, היושבים ב-IRIDeS, המכון המחקרי הבינלאומי למדעי אסונות באוניברסיטת טוהוקו בסנדאי. מכון זה הוקם ב-2011 לאחר האסון המשולב של רעידת אדמה, צונאמי ואסון תעשייתי (פגיעה בתחנת כוח גרעיני) שהתרחש בטוהוקו. מאז הפך מכון המחקר לאחד המרכזים הבינלאומיים הידועים בתחום חקר אסונות. הקבוצה הישראלית מורכבת מאנשי סגל, מומחי GIS ותלמידי מחקר מהמחלקה לגאוגרפיה, שעוסקים בהיבטים שונים של הגאוגרפיה החשובית. קבוצה זו מתבססת על העבודות הרבות שנעשו במחלקה בשנים האחרונות בתחומי פיתוח מודלי סימולציה של התאוששות עירונית באמצעות מודלים מבוססי סוכנים למיניהם ובשימוש בביג דאטה סינתטי.

סימולציה של מבנים בסכנה לפי שווי המבנה בתרחישים שונים של הצפה מהים באזור תל אביב ובקריות

למקבלי החלטות באמצעות ממשק מתאים ברשת. המודל עצמו מיועד לציבור העוסק בטיפול באירועים בלתי צפויים: מהנדסים עירוניים, מתכננים, קבוצות התערבות, כוחות חירום ומקבלי החלטות. השימוש העיקרי הצפוי במערכת הוא בתכנון ובתרגול לקראת אסונות ולא בזמן אמיתי.

במהלך שלוש השנים הבאות מתוכננים מפגשים דו-שנתיים בירושלים ובסנדאי, חילופי תלמידי מחקר וסדנאות מחקר שמטרתן להראות את התקדמות העבודה. אנו מקווים שמינוף ההתעניינות הבינלאומית בנושא עמידות עירונית וחיבורה עם יכולות אנליטיות בתחום הניתוח המרחבי, הביג דאטה, ה-GIS ומיפוי רשת, ישמשו ליצירת מוקד מחקר מחלקתי בתחום זה. חיבור כזה יוכל לחזק הן את החטיבה בגאואינפורמטיקה בלימודים לתואר בוגר והן את תמהיל היכולות וההזדמנויות בתחום שאנו מציעים לתלמידי המוסמך.

סימולציה של יצירת מקבצים חדשים של קבוצות הכנסה לאחר רעידת אדמה בירושלים.

ספרים שראו אור לאחרונה

ד"ר חיה גביש וד"ר דב גביש / טייס אנגלי על כנפי י"ח ברנר:
עוולה במלחמת העולם הראשונה

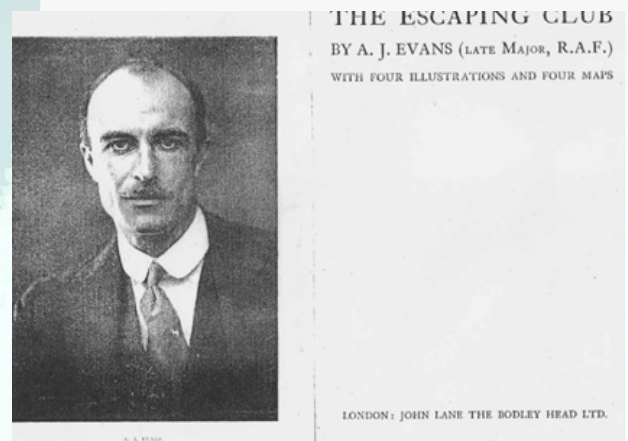
ד"ר חיה גביש

ד"ר דב גביש

בתום מלחמת העולם הראשונה, באותם ימים ממש, נכתבו שני סיפורים על מאורע שהתרחש בארץ בחודש מרץ 1918. הספר האחד, עוולה, מאת יוסף חיים ברנר נכתב בעברית, והספר האחר, מועדון הבריחה, מאת הטייס אלפרד ג'ון אוונס - באנגלית. בשנת 1920 סיפר ברנר על פועלי 'חוות הירקות' בגן שמואל, שהסגירו לתורכים "אופיצר אנגלי" שנמלט מהשבי התורכי ונקלע לביתם. ב-1921, בשנה שבה נרצח ברנר בפאתי תל אביב, פרסם "האופיצר" את קורותיו בספרו *The Escaping Club* ובו הוא מתאר את ארבע שנותיו במלחמה באירופה ובארץ ישראל ואת בריחותיו החוזרות ונשנות מהשבי בגרמניה ובארץ. על פועלי גן שמואל חסרי הישע, שהסגירו לתורכים מחשש לחייהם, כתב הטייס שהוא מבין את חרדתם. ואילו ברנר, הסופר האידאולוג, סבר שהם לא עמדו במבחן ערכי ומוסרי, ועשו מעשה של עוולה.

החוליה המקשרת בין סיפורו של ברנר לסיפורו של הטייס היא הדילמה המוסרית, שזימנה נקודת מפגש למחקר בכלים גאוגרפיים, היסטוריים וספרותיים בתולדות ההתיישבות בארץ בתקופת מלחמת העולם הראשונה. המחקר התחקה אחר גורלו של הטייס הנבגד ונועד לעודד לימוד בין תחומי של מקצועות חווייתיים וקומוניקטיביים במרחבים המוכרים לכול אחד מאיתנו.

אנשי סגל חדשים במחלקה

פרופ' סיגל קפלן

פרופ' סיגל קפלן

פרופ' סיגל קפלן עוסקת בגאוגרפיה התנהגותית בתחום התחבורה ותכנון ערים. לפני שהגיעה לאוניברסיטה העברית בירושלים היא הייתה פרופ' חבר באוניברסיטה הטכנית של דנמרק ופרופסור אורח באוניברסיטה הטכנית של דרזדן (גרמניה), בעקבות זכייתה בקרן מחקר ע"ש הפיזיקאית הגרמנייה אלינור טרפץ (Eleonor Trefftz). בעבודתה מיישמת סיגל מודלים חברתיים והתנהגותיים, כגון תיאוריית ההתנהגות המתוכננת, המודל החברתי-האקולוגי, התנהגות רציונליות מוגבלת, פירמידת הצרכים של מאסלו ותיאורית קיום-השתייכות-צמיחה של אלדרפר. המודלים מאומתים בעזרת סקרים ואמידת מודלים אקונומטריים מתקדמים, כגון מודל משוואות מבניות ומודלים של קבלת החלטות על בסיס תורת התועלת, תורת הרציונליות האקולוגית של גיגנרז ותורת הרציונליות המוגבלת של סיימון (למשל, מודלים מבוססי-אלימינציה, מודלים חצי-מפצים, ומודלים מבוססי-חרטה). בין תחומי ההתעניינות שלה אפשר למצוא חקר עמדות והתנהגות ארגונית וחברתית בנושא רכיבה על אופניים ככלי תחבורה ופנאי, רכיבה על אופניים ובריאות, בחירת מקום מגורים, התנהגות מרחבית של עובדי ידע, התנהגות מרחבית של ילדים ובני עשרה, כלי רכב חשמליים, שימוש ברכב חברה, שימוש והערכת רמת שירות בתחבורה ציבורית, שוויוניות חברתית, הגירה בין-אזורית של עובדי ידע, ובטיחות בדרכים. סיגל עובדת בשיטות כמותניות ואיכותניות. בחמש השנים האחרונות ערכה סיגל מחקרים במדינות שונות, ביניהן דנמרק, פולין, צ'כיה, הונגריה, ספרד, פורטוגל, קולומביה, מקסיקו, ברזיל, אוסטרליה, ניו-זילנד וסין. בשנה האחרונה חקרה סיגל את הקשר בין רכיבה על אופניים והרגלי אכילה (אוסטרליה); סיבות להשתתפות בפרייקט 'דנמרק רוכבת לעבודה' (דנמרק); הכביש כמרחב משותף לאופניים ולרכב מוטורי (צ'כיה); מעבר לתרבות רכיבת אופניים (פולין); מוטיבציה וחסמים לרכיבה על אופניים חשמליים (פולין); ונכונות לשימוש במערכת השכרת אופניים (סין). סיגל השתתפה בפרייקטים ברמה לאומית ובינלאומית לפיתוח מודלים בתחבורה (Transtools), חקר תרומות דרכים (IMPROSA), תחבורה בת קיימא (SUSTAIN), כלי רכב חשמליים (SELECT) ותחבורה ציבורית (IPTOP).

ד"ר עמית טובי

ד"ר עמית טובי

ד"ר עמית טובי יצטרף למחלקה לגאוגרפיה בדצמבר 2016 לאחר השתלמות בתר-דוקטורט באוניברסיטת טורונטו במימון קרן רוטשילד. עמית השלים את לימודי התואר הראשון, השני והשלישי במחלקה לגאוגרפיה באוניברסיטה העברית. עבודת הדוקטורט שלו, 'תגובות והתאמות קצרות-טווח וארוכות-טווח לאירועי קיצון אקלימיים', נכתבה בהנחיית פרופ' ערן פייטלסון. תחום העניין המרכזי של עמית הינו הקשר שבין שינויי אקלים וחברה, ובכלל כך הממדים המוסדיים, הכלכליים והפוליטיים אשר כרוכים בשינויים אלו, והמדיניות הסביבתית הקשורה בהם. מחקרו מתמקד בגורמים המעצבים את פגיעותן של קבוצות חברתיות לשינויי אקלים ואירועי קיצון אקלימיים, האופן שבו חברות אנושיות מסתגלות לתנודות אקלימיות, והדרכים שבהן מוסדות מדינה משפיעים על פגיעות והסתגלות בקני מידה שונים. השאלות הקשורות בנושאים אלו נשאלות במגוון רחב של סביבות פיזיות ואנושיות, החל מחברות התלויות לקיומן בניצול משאבי טבע רגילים לבצורות, וכלה באזורים מטרופוליניים מועדים לשיטפונות. תחומים נוספים שמחקרו עוסק בהם כוללים את הקשר שבין שינויי אקלים ושיתוף פעולה/קונפליקט, וכן מדיניות הפחתת פליטות גזי חממה ותכנון תשתיות - תחום שבו החל לעסוק במחקר הבתר-דוקטורט.

עבודתו של עמית בתחומים הנוגעים לאינטארקציה שבין אקלים וחברה קשורה למחקרו בתחום הגאוגרפיה הפיזית. בתחום זה מתמקד עמית בקלימטולוגיה סינופטית, ובעיקר בהשפעתן של תבניות צירקולציה אטמוספירית על תופעות סביבתיות שונות, כגון אירועי אבק חריגים, טמפרטורות קיצוניות ושיטפונות בזק.

מלגות ופרסים

מלגות עמירן

פרופ' דוד עמירן ז"ל
2003-1910

פרופ' דוד עמירן (1910-2003), מייסד המחלקה, הוריש למחלקה לגאוגרפיה מחצית מעיזבונו. בצוואתו הורה שפירות הקרן יוענקו מדי שנה כמלגות לסטודנטים מתקדמים במחלקה לגאוגרפיה. קרן המלגות על שם פרופ' דוד עמירן מעניקה מדי שנה מלגות לתלמידים מצטיינים לתואר שני במסלול המחקרי וכן לתלמידים לתואר שלישי. המלגות ניתנות לתלמידים בכל תחומי המחקר הגאוגרפיים כולל הגאוגרפיה הפיזית, האנושית והסביבתית. ועדת המלגות המחלקתית, שיש בה ייצוג לכל תחומי המחקר במחלקה, קובעת בכל שנה מי יהיו הזוכים במלגות. המלגות מוענקות מדי שנה בטקס משותף עם המכון לארכאולוגיה. השנה התקיים הטקס במהלך חודש מרץ במחלקה לגאוגרפיה. הזוכים החדשים במלגת עמירן השנה הם רחל פרידמן, גלעד וייל ומלכה גרינברג-רענן.

רחל פרידמן

רחל פרידמן

הגעתי לישראל מניו יורק, שם למדתי לימודי תואר ראשון לכלכלה והיסטוריה וכן עבדתי בתחומי הפוליטיקה והקהילה, למשל: במשרדי הוועד היהודי האמריקאי (AJC) ובמשרד של הסנטורית לשעבר קלינטון, בתחום החקיקה. כמו כן לימדתי תלמידי תיכון היסטוריה ומתמטיקה. השלמתי את לימודי התואר השני במחלקה לגאוגרפיה ובמכון ללימודים עירוניים ואזוריים בהנחיית ד"ר גלעד רוזן. מחקרי התמקד בהגדרות ובאסטרטגיות של דיור בר השגה בישראל. כעת אני בשנת הלימודים הראשונה ללימודי הדוקטורט בהנחייתו של ד"ר רוזן. המחקר יעסוק בקואליציות פיתוח עירוניות, תוך התמקדות ביזמים מתחום המגורים ובאדריכלי-על בהקשר הישראלי והבינלאומי.

גלעד וייל

גלעד וייל

בן 33, נשוי לצביה ואב לשתי בנות, מתגורר בירושלים. למדתי במחלקה לתואר ראשון במסלול גאואינפורמטיקה ולתואר שני במסלול מחקרי. עבודת הגמר לתואר השני עסקה במיפוי שטחים חשובים להכרזה כשמורות טבע על סמך שיקולים אקולוגיים ותכנוניים. כיום אני תלמיד לתואר שלישי במחלקה. המחקר שאני עוסק בו מתמקד במיפוי מיני צומח מעוצה בחורש הים תיכוני, באמצעות סדרות זמן של צילומים. מנחי המחקר הם פרופ' נעם לוין ופרופ' איתמר לנסקי. במקביל ללימודי, במשך שש השנים האחרונות אני מרכז את תחום החישה מרחוק ועוסק בניתוחים אקולוגיים-מרחביים ברשות הטבע והגנים.

מלכה גרינברג רענן

מלכה גרינברג רענן

אני אדריכלית בוגרת בצלאל, בוגרת תואר שני של האוניברסיטה העברית בגאוגרפיה עם התמחות בלימודים עירוניים ואזוריים וחוקרת במכון למחקר ע"ש הרי ס. טרומן למען קידום השלום. אני כותבת את עבודת הדוקטורט שלי בנושא: 'מרחב, יחסי כוחות וזהויות בירושלים: חקירה באמצעות מפות מנטליות ו-GPS' בהנחייתו של פרופ' נעם שובל.

במסגרת הדוקטורט אני חוקרת את התפיסות של תושבי העיר ואת מרחבי הפעילות היומיומיים שלהם. אני מאמינה שהבנה טובה יותר של 'הידע המקומי' שמצטבר אצל הקבוצות האתנו-תרבותיות השונות המרכיבות את העיר, תאפשר יצירת פתרונות רלוונטיים המתאימים לצורכיהן, והמחקר שלי עשוי לשמש נקודת מוצא טובה להמשך פעילות חברתית ותכנונית במרחב הירושלמי.

פרס ע"ש פרופ' שלום רייכמן - הוענק לרותם גבע

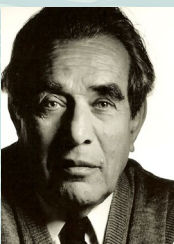
פרופ' שלום רייכמן ז"ל
1992-1935

פרופ' שלום רייכמן היה חוקר ומרצה במחלקה, שבפועלו המדעי עסק בתחומי התחבורה, הגאוגרפיה ההיסטורית, תכנון ומדיניות, וגאופוליטיקה וגבולות. משפחתו של פרופ' רייכמן החליטה להנציח את זכרו באמצעות פרס לעבודת סמינר מצטיינת במהלך לימודי התואר השני במחלקה לגאוגרפיה. זוכה הפרס השנה הוא רותם גבע על עבודת הסמינר בנושא: 'האינטרסים והחסמים בהסדרת חוזי המשבצות החקלאיות' (במסגרת הקורס

'תמורות במדיניות הקרקעית והתכנונית של ישראל' של פרופ' ערן פייטלסון). עבודה זו היא הראשונה המתמודדת עם סוגיה מורכבת וסבוכה במיוחד - חתימת החוזים על המשבצות החקלאיות - שלא זכתה להכרה ולא נכתב עליה בספרות המחקרית. זוהי סוגיה המשפיעה על נוף הארץ, והיא כרוכה בתמורות חברתיות והכלכליות בישראל, ובתמורות במדיניות הקרקעית שנבעו מכך. עבודתו של רותם מקיפה ואיכותית, והיא מעוגנת היטב בספרות ומבוססת על מידע אמפירי. ערן פייטלסון, מנחה הסמינר, מציין כי אין לו ספק שעבודה זו הייתה מעניינת מאוד את שלום רייכמן ז"ל: "זהו בדיוק סוג העבודות ששלום העריך - עבודה אמפירית מבוססת היטב המעוגנת במבט היסטורי אך עוסקת בסוגיה קרקעית עדכנית".

פרס ע"ש פרופ' דב ניר - הוענק לעדו קליין

פרופ' דב ניר ז"ל
2011-1922

הפרס לזכרו של פרופ' דב ניר, חוקר ומורה במחלקה לגאוגרפיה במשך שנים רבות, שמחקריו עסקו בגאומורפולוגיה של ארץ ישראל ובגאוגרפיה רגיונלית, מוענק על ידי משפחתו לעבודת גמר מצטיינת לתואר שני. זוכה הפרס השנה הוא עדו קליין, שעבודת הגמר שלו בנושא 'פיצוי מארח ככלי מדיניות תלוי מאזן כוחות' נכתבה בהנחייתו של פרופ' איתי פישנהדלר. העבודה עסקה בשימוש במנגנון 'דמי אכסניה', אשר מטרתו לאפשר הקמת תשתיות לאומיות באזורים רגישים. עדו חקר את מקרה הבוחן של

הקמת פארק חדרה, אשר קודם בתמורה להקמת תחנת הכוח אורות רבין. הוא בחן ארבעים שנה של תהפוכות ביישום מנגנון זה, ועל ידי כך זיהה את החסמים במימוש. עבודתו של עדו ייחודית וחוקרת מקרה בוחן של מדיניות בפרספקטיבה של כמה עשרות שנים, תוך התבססות על מקורות שונים, לא כולם סטנדרטיים. העבודה יסודית וכתובה היטב. בנוסף לכך, עדו הוביל ופרסם מאמר מדעי בכתב עת בין-לאומי חשוב בנושא התיזה, והדבר מצביע על רמתה המדעית הגבוהה של העבודה ועל חשיבות הממצאים שהתקבלו בה.

הרצי הלוי ז"ל

פרס ע"ש הרצי (הרצל) הלוי ז"ל - הוענק לליאור בן-חיים

הרצל (הרצי) הלוי היה סטודנט לקראת סיום לימודיו לתואר הראשון במחלקה לגאוגרפיה, כאשר פרצה מלחמת ששת הימים. הרצי גויס לשירות מילואים במסגרת אחת מחטיבות הצנחנים במילואים, והשתתף במערכה לשחרור ירושלים ובה נפל בקרב. זמן קצר לאחר נפילתו החליטה אלמנתו, גב' יפה הלוי, בסיוע המשפחה וידידיה, להנציחו באמצעות מתן פרס על שמו. הפרס מוענק מדי שנה בטקס שמתקיים סמוך ליום שחרור ירושלים לעבודה סמינריונית מצטיינת אשר נכתבה במסגרת אחד הסמינרים של התואר הראשון. זוכה פרס הרצי הלוי השנה הוא ליאור בן חיים, אשר כתב את עבודת הסמינר שלו בנושא 'הגירה אל אירופה: מדיניות האירופאים והשפעתה על תופעת ההגירה' במסגרת הסמינר באינטגרציה כלכלית ושינוי מרחבי באירופה בהנחיית פרופ' דני פלזנשטיין.

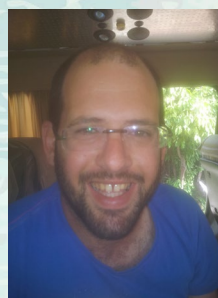
יפה הלוי

של מהגרים במצבים שאינם סטנדרטיים. מתודולוגיית הבדיקה היא ברובה תיאורית והשוואתית ונשענת על עיבוד מידע ממקורות משניים כולל מקורות היסטוריים. העבודה מושקעת, מעמיקה וכתובה היטב. הניתוח עצמו מדויק ופרטני לפי הצורך, ועם זה אינו מאבד את התמונה הכוללת. ניכר כי הכותב מעורה היטב בחומר, מודע למגבלות העבודה ועושה שימוש מושכל בכמויות רבות של חומר שעמד לפניו. השופטים מצאו את עבודתו של ליאור בן חיים ראוייה ביותר לפרס על שם הרצי הלוי לעבודת סמינר בוגר מצטיינת.

2016.06.01

פרס ע"ש ג'יימס אמזלאג - הוענק למוטי פסל ואביב אופנהיים

מוטי פסל

אביב אופנהיים

ג'יימס אמזלאג היה נינו של יוסף אמזלאג, יהודי ספרדי מגיברלטר, ונכדו של חיים אמזלאג שהיה סגן הקונסול הבריטי והפורטוגזי ביפו. בשנת 1985 הוא הקים לזכרם קרן המסייעת למחקר בגאוגרפיה היסטורית של ארץ ישראל.

חבר השופטים החליט להעניק את פרס אמזלאג לעבודות גמר מצטיינות בגאוגרפיה היסטורית לשנת תשע"ז לשני סטודנטים, שהגישו מחקרים מעניינים וטובים מאוד: למוטי פסל על עבודתו בנושא 'מערך המצדיות העות'מאניות לאורך דרך יפו-ירושלים'. עבודת הגמר של מוטי בנויה היטב, ממוקדת מבחינת נושאה והגשתה. העבודה מוגשת בצורה עניינית (הבאה לידי ביטוי בעובדה שאיננה ארוכה), שיטתית וברורה. נעשה בה שימוש משולב ומרשים של שיטות גאוגרפיות-היסטוריות 'קלאסיות' (ניתוח מקורות היסטוריים, ספרותיים וויזואליים, בדגש על מפות) ושל עיבוד בשיטה העכשווית של ה-GIS. הגישה המחקרית היפה של החיבור מצליחה הן לאשש מחקרים קיימים, הן להעלות תובנות וממצאים חדשים.

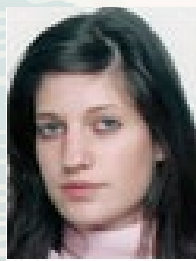
לאביב אופנהיים על עבודתו 'התפתחות החקלאות בנגב, 1799-1948'. העבודה משלבת גישת מחקר כרונולוגית-גנרית וגישה נושאת-מתודית. במרכז המחקר שחזור אמפירי, על סמך עדויות איכותניות, של החקלאות בנגב עד מלחמת העולם הראשונה ואחריה ולצדו פרקים המנתחים ניתוח כמותי נתונים חקלאיים מרכזיים לפי מפות היסטוריות ולפי תצ"אות. אביב מגיע למסקנות מקיפות על אודות תהליכים עיקריים בחקלאות הנגב, שאף כי רובם אינו חדש, הם מקבלים חיזוק וביסוס מחקרי בשיטות חדשות. המחקר הינו ללא ספק תוצאה של השקעת עבודה רבה שמשתמשת היטב בעושר של מקורות ומגיעה למסקנות מעניינות.

מלגות הצטיינות בגאואינפורמטיקה

החטיבה בגאואינפורמטיקה היא תכנית לימודים במסגרת התואר הראשון בה לומדים תלמידים מצטיינים את תחומי מערכות המידע הגאוגרפיות ושיטות חישוביות מודרניות בתחום. המחלקה לגאוגרפיה מעניקה מלגות הצטיינות לתלמידי החטיבה בגאואינפורמטיקה. השנה הוענקה המלגה לתלמידים: יונתן שוימר, ויקטוריה דובין, אמיתי אקסלרוד, טל ברקת ועמית מור.

עמית מור

טל ברקת

אמיתי אקסלרוד

ויקטוריה דובין

יונתן שוימר

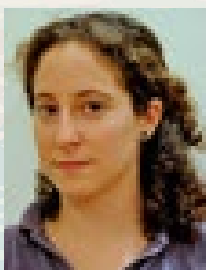
פרס לעוזרי ההוראה מצטיינים

אנו רואים חשיבות רבה בתרומתם של עוזרי ההוראה לקורסי המחלקה לגאוגרפיה. מידי שנה האוניברסיטה והמחלקה עורכים סקר שביעות רצון בקרב התלמידים ביחס לעוזרי ההוראה ועל פי תוצאות הסקר אנו מעניקים פרס למתרגלים המצטיינים. לשנת הלימודים תשע"ה זכו בפרס:

אפרת שנהב ומוטי זהר.

מוטי זהר

אפרת שנהב

חילופים ופרישות בסגל המנהלי

דפנה אורן הרכזת המיתולוגית של המכון ללימודים עירוניים ואזוריים יוצאת לגימלאות

דפנה אורן

דפנה אורן, הרכזת המיתולוגית של המכון ללימודים עירוניים ואזוריים יוצאת לגימלאות בשנת 1983-1984 - השנה השנייה של דפנה כרכזת המכון ללימודים עירוניים ואזוריים - החלו את לימודיהם במכון ארבעה תלמידים חדשים, והמכון הציע מעט קורסים לפונים אליו. בשנים 2014-2015 ו-2015-2016 החלו את לימודיהם במכון למעלה מ-70 תלמידים בכל שנה, ובשנת הלימודים הבאה עתידים ללמוד במכון כשישה עשר מתכננים, מהשורה הראשונה בתחום, לצד סגל המחלקה לגאוגרפיה. דפנה התמידה בתפקידה במשך יותר משלושים ושלוש שנים, והמכון שהיא משאירה מאחוריה שונה בתכלית מזה שהגיעה אליו. חשוב לציין שלדפנה תפקיד מכריע בהתקדמותו הגדולה של המכון. ציונים מושלמים בסקרי ההערכה וקשר מיוחד במינו עם תלמידי המכון ועם מוריו הם רק מקצת סגולותיה של דפנה, שאהבה את המכון והזהרתה עמו. דפנה בחרה להישאר איתנו במשך כל השנים הללו, למרות הצעות חוזרות ונשנות להתקדם לתפקידים מתגמלים יותר, ותפקדה בשנה השלושים וארבע שלה באותה התלהבות - ואולי אף יותר - מאשר בשנה הראשונה, רק עם הרבה יותר ידע וניסיון. אנו חבים לה הרבה ולא נותר לנו אלא לאחל לה הצלחה רבה בפרק החדש שהיא מתחילה בו. ערן רזין, בשם חברות וחברי המחלקה לגאוגרפיה

דבריה של דפנה

תמו שלוש ושלוש שנים. כשהתחלתי את חיי כאן האמנתי שזו תקופה זמנית, בת כמה חודשים, ואמשיך בקריירה אחרת לחלוטין אותה למדתי לפני כן והיא הוראה בחינוך מיוחד. אך תוכניות לחוד ומציאות לחוד, וכך חלפה למעלה ממחצית חיי ואני מזוהה יותר מכל כרכזת המכון ללימודים עירוניים. אמנם זו יחידה העומדת בפני עצמה, אך בפועל אני מרגישה מעומק לבי חלק בלתי נפרד מהמחלקה לגאוגרפיה. במשך כל השנים הייתה תכנית הלימודים במכון תכנית התמחות בלבד, אשר צורפה ללימודי המוסמך של המחלקה.

והנה, בדיוק עם פרישתי - החל משנת הלימודים הקרובה - תצא לאור תכנית המוסמך המשותפת 'גאוגרפיה ותכנון עירוני ואזורי'. ברכות לרך הנולד ובהצלחה בדרך החדשה. גם אני יוצאת לדרך חדשה, פורשת כנפיים ועפה. לבטח אתגעגע לחברות הטובות שלי כאן במחלקה, לקשרים נפלאים שרקמתי. מודה לכולכם על שיתוף הפעולה ועל העזרה שתמיד קיבלתי ושתמיד ניתנה בנעימות, במקצועיות וברצון טוב.

מאחלת לכולכם שתמשיכו בעשייה הטובה והמיטיבה. תמיד האמנתי שהחוג לגאוגרפיה והמכון ללימודים עירוניים ואזוריים נותנים תקווה לעולם טוב ויפה יותר, מכשירים במקצועיות סטודנטים שיידעו לפעול ולקדם מקום ראוי ונכון יותר לחיות בו. יישר כוח לכולכם ולהתראות רק בטוב. באהבה וכבר בגעגועים, דפנה אורן

אנו רוצים לאחל **לדורית ברק** אשר תחליף את דפנה כרכזת המכון ללימודים עירוניים ואזוריים הצלחה רבה בתפקיד

ברכות חמות

לפרופ' נעם שובל

על מינויו למנהל פורום אירופה באוניברסיטה העברית ועל בחירתו לנשיא האגודה הגאוגרפית

לפרופ' ריכב (בוני) רובין

על זכייתו בפרס בן צבי לשנת תשע"ו

למורינו המצטיינים לשנת תשע"ה:

גלעד רוזן, יהושע בן אריה, עדי בן נון, תמיר גרודק, רות הררי-קרמר, מוטי זוהר ורחל שוקרון.

לדוקטורים הטריים של מחלקתנו:

ד"ר אביב קרניאל:

על עבודתו בנושא: "Bnei Binyamin' as a Settlement Organization 1921-1939" בהנחיית ד"ר רני אהרונסון

ד"ר עמית טובי:

על עבודתו בנושא: "Short-Term and Long-Term Responses and Adaptation to Climate Extremes", בהנחיית פרופ' ערן פייטלסון.

ד"ר עמית בירנבוים:

על עבודתו בנושא: "Sensing the City in the Smartphone Age: The Geography of Momentary Urban Experiences", בהנחיית פרופ' נעם שובל.

ד"ר גד שפר:

על עבודתו בנושא: "Landscape changes in Palestine from 1871 to 2010 based on historical maps", בהנחיית פרופ' נעם לוין.

ד"ר חבצלת יהל:

על עבודתו בנושא: "מדיניות הממשלה ורשויות השלטון בישראל ביחס לבדווי הנגב: קרקע והתיישבות, בשנים 1947 - 1989" בהנחיית פרופ' רות קרק.

ד"ר מוטי זוהר:

על עבודתו בנושא: "דגמי נזק של רעידות אדמה בארץ ישראל וסביבתה: הערכה על פי המקורות ההיסטוריים" בהנחיית פרופ' ריכב (בוני) רובין וד"ר עמוס סלמון.

ד"ר פהימה עבאס:

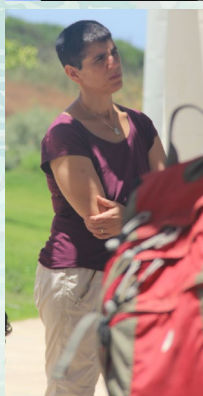
על עבודתו בנושא: "השתלבות המעמד הבינוני הערבי במטרופולינים של תל-אביב וחיפה" בהנחיית פרופ' ערן רזין ופרופ' עזיז חידר. בהצלחה לכולם!

מהווי המחלקה

המחלקה לגאוגרפיה יצאה לסיור המסורתי ב- 6 ביוני, 2016

השנה היה הסיור המחלקתי לאזור החוף, והוא התקיים כמיטב המסורת ביום הסטודנט, ה-6 ביוני 2016. מזג האוויר שיתף איתנו פעולה השנה, והים והבריזה תרמו מאוד לאווירה הנעימה. בחלקו הראשון של הסיור לקחו אותנו ד"ר עודד כץ וד"ר עמית מושקין מהמכון הגאולוגי לאורך מצוק הכורכר בחוף אולגה ודנו במחקרם על קצבי הנסיגה של המצוק מנקודת הסתכלות של שנים אחדות, עשרות שנים ועד אלפי שנים, וכיצד משתמשים קובעי המדיניות ומקבלי ההחלטות במידע שהתקבל. בהמשך למדנו מפרופ' ערן פייטלסון על תחנת הכוח בחדרה, שהקמתה הייתה נקודת מפנה במדיניות הסביבתית והאנרגטית בישראל, וכן על שיקום נחלים והתפלת מים. לסיום, פגשנו את ד"ר קורט רווה, ארכיאולוג ימי מנחשולים, וסיירו בחוף דור היפהפה בליווי סיפוריו של קורט על ההיסטוריה של המקום, על הספינות והאוצרות שבקרקעית הים, על עשרות שנים שהוא עוסק במציאתן ובחקירתן, וגם על מה שלדעתו באמת חשוב בחיים.

סיורים לחו"ל

גם השנה התקיימו קורסי סיור בחו"ל:

סיור לרומא

בהדרכתם של פרופ' רוני אלנבלום, פרופ' אריאל הירשפלד, פרופ' אלכס יעקובסון ופרופ' מנואלה קונסוני.

סיור לדרום קטלוניה וברצלונה

בהדרכת פרופ' נעם שובל; לסיור לדרום קטלוניה וברצלונה יצאו 27 מתלמידי המחלקה עם ליווי אדמיניסטרטיבי של שרית אזרן ממזכירות המחלקה. הסיור נמשך שבוע וכלל הכרות מעמיקה עם הגאוגרפיה והתכנון העירוני של ברצלונה, טרגונה וטורטוסה וכן עם הגאוגרפיה התיירותית של הרי הפירורט והקוסטה דורדה (חוץ הזהב) של דרום קטלוניה, שמרוכזים בו 50,000 אלף חדרי מלון ו-150 יחידות נופש וקמפינג לאורך רצועה של כעשרים קילומטרים בלבד.

הנמל של ברצלונה ממצודת המונטז'ואיק

מצודת לה זודה בטורטוסה

למרגלות ארמון המלך בברצלונה

פארק פורטאבנטורה בקוסטה דורדה

ברחובות ברצלונה

